

Kulturdepartementet
Innlevert via elektronisk portal
Deres ref. 25/5186-

Oslo, 27.2.2026

Høringssvar – verdiprinsipper for rimelig betaling av kunstnerisk arbeid

Kunstnernettverket samler 19 landsomfattende organisasjoner som representerer skapende og utøvende kunstnere i Norge. Samlet har disse forbundene om lag 29 000 medlemmer. Nettverket arbeider med kunstnerpolitikk, med særlig vekt på kunstneres inntektsforhold, sosiale rettigheter, stipend, vederlag og opphavsrett.

Stilen «Overskrift 1» velges for alle overskrifter

Kunstnernettverket takker for anledningen til å svare på høring om verdiprinsipper for rimelig betaling for kunstnerisk arbeid. Gratis arbeid og underbetaling rammer mange av medlemmene i våre organisasjoner, særlig de som er frilansere og selvstendig næringsdrivende og står utenfor ordinær lønnsdannelse og tariffavtaler. Spørsmålet om rimelig betaling er derfor en viktig sak for nettverket. Innledningsvis vil vi også bemerke at vi som nettverk har bidratt til utarbeidelsen av prinsippene. Verdiprinsippene er del av oppfølgingen av stortingsmeldingen Kunstnarkår (Meld. St. 22, 2022-2023), som Kunstnernettverket ga en rekke innspill til. Vi har også vært representert i referansegruppen som har utarbeidet prinsippene som nå foreligger.

Generelt: omfang og innretning

Kunstnernettverket er positive til etableringen av allmenne verdiprinsipper for kunstnerisk arbeid. Vi er tilfredse med at regjeringen så tydelig anerkjenner at mangel på rimelig betaling er et strukturelt problem knyttet til kunstneres arbeidsforhold, og at den knytter spørsmålet om rimelig betaling til den verdien (herav begrepet «verdiprinsipper») som kunst og kunstnere har for samfunnet. Videre er det positivt i seg selv at prinsippene er forankret hos partene i arbeidslivet ved at Spekter, Virke kultur, LO kultur og KS har deltatt i referansegruppen og stilt seg bak prinsippenes ordlyd. En slik forankring er avgjørende for at prinsippene skal resultere i konkrete avtaler som faktisk gir kunstnere bedre betalt, og som også har tverrpolitisk støtte.

Det er også positivt at statlig finansierte institusjoner og tilskuddsordninger blir gjort ansvarlig for at kunstnere får rimelig betaling for sitt arbeid. I og med Kunstnarkår plikter institusjonene allerede å rapportere inn sin betaling av selvstendig næringsdrivende kunstnere til Kulturdirektoratet. Som standard foreslår regjeringen imidlertid at prinsippene kun skal gjelde statlig finansierte institusjoner. Dette er etter vårt syn en unødvendig avgrensning. Prinsippene er allment utformet, og begrepet «offentlig finansiert» går også igjen i ordlyden. Det er derfor ingenting til hinder for at institusjoner med finansiering fra kommuner og fylkeskommuner – som i dag gir oppdrag til mange kunstnere – kan stå til ansvar for dem. Ei heller for at de viderefører og styrker andre støtteordninger for kunst. Det er graden av finansiering ved institusjonene, og for disse ordningene, som er det avgjørende for å sikre kunstnere rimelig betalt, ikke hvorvidt midlene kommer fra staten.

Vår erfaring tilsier at dette vil gå fram av Kulturdirektoratets videre kunnskapsinnhenting fra feltet. Å spre kunnskap og stimulere til bedre praksis er, slik vi ser det, viktige funksjoner ved prinsippene, i tillegg til å holde oppdragsgivere ansvarlig. Derfor vil det utelukkende være positivt at alle offentlig finansierte institusjoner gjøres kjent med prinsippene så tidlig som mulig. Flere institusjoner på kommunalt og

WWW.KUNSTNERNETTVERKET.NO POST@KUNSTNERNETTVERKET.NO

NORSKE BILLEDKUNSTNERE | NORSKE KUNSTHÅNDEVERKERE | FORBUNDET FRIE FOTOGRAFER | GRAFILL | DEN NORSKE FORFATTERFORENING | NORSKE BARNE- OG UNGDOMSBOKFORFATTERE
NORSKE DRAMATIKERES FORBUND | NORSK OVERSETTERFORENING | NORSK FAGLITTERÆR FORFATTER- OG OVERSETTERFORENING | CREO – FORBUNDET FOR KUNST OG KULTUR | GRAMART
NORSK KOMPONISTFORENING | NOPA – NORSK FORENING FOR KOMPONISTER OG TEKSTFORFATTERE | NORSK SKUESPILLERFORBUND | NORSK SCENEINSTRUKTØRFORENING
NORSKE DANSEKUNSTNERE | NORSK FILMFORBUND | NORSKE FILMREGISSØRER | NAVIO – NORSK AUDIOVISUELL OVERSETTERFORENING

fylkeskommunalt nivå utmerker seg allerede i dag ved å betale kunstnere rimelig, gitt finansieringen de til enhver tid har.

Kunstnernettverket foreslår derfor at prinsippene skal fungere som «en veiledende standard for offentlig finansierte kunst- og kulturinstitusjoner og tilskuddsordninger (...)» (vår utheving).

Internasjonale erfaringer

Kunstnernettverket vil knytte noen kommentarer til erfaringene referansegruppen har innhentet fra andre land og som framgår av høringsnotatet. Det er entydig positivt at regjeringen og Kulturdepartementet har villet lage allmenne verdiprinsipper, men de internasjonale erfaringene viser at dette ikke er en forutsetning, og heller ikke tilstrekkelig, for å bedre kunstneres økonomiske kår.

Verken den svenske MU-avtalen, som først og fremst gjelder på det visuelle kunstfeltet, eller det danske lovfestede samarbeidet har blitt fulgt opp med friske midler til institusjonene. Sistnevnte avtale er det for øvrig frivillig for partene å bli med på. I Nederland har derimot kulturdepartementet omdannet prinsippene til konkret praksis for hvert enkelt kunstfelt, satt dem som betingelse for offentlig støtte, beregnet kostnaden (29 millioner euro) og (delvis) fulgt opp med statlige bevilgninger. Dette er gjort i samarbeid med kunstnerorganisasjonene.

Irlands «Paying the Artist» bygger på verdibaserte retningslinjer, men ordningen er søkbar, der bare et fåtall kunstnere blir omfattet av ordningen hvert år – som med kunstnerstipender i Norge. Østerrikes «fairness codex» er ikke et sett med prinsipper, men derimot konkrete verktøy til å lage avtaler for lønn, tariff og honorarer. Også der er avtaleverket fulgt opp med en pilotfase der staten er ment å bidra med sin andel av finansieringen til institusjonene.

Kunstnernettverket vil peke på at oversendelsesnotatet fra departementet, under oppstillingen av «internasjonale erfaringer med verdiprinsipper», ikke tydelig skiller på verdiprinsipper for betaling av kunstnerisk arbeid (for å unngå uønsket subsidiering) og andre strategier for å styrke kunstneres økonomiske kår, for eksempel i form av arbeidsledighetstrygd og ventelønn. Hva gjelder sistnevnte, vil vi kort bemerke at det er en lang vei å gå for å sikre opptjening av pensjon, sykelønn og inntektsgaranti for norske kunstnere. Stortingsmeldingen Kunstnarkår bidro ikke til å løse disse utfordringene. Vi viser til Kunstnernettverkets innspill til statsbudsjettet for 2027 for flere detaljer på disse punktene.

Samlet sett er det viktig å merke seg at ordningene i Irland, Nederland og Østerrike som framheves i høringsnotatet, alle er relativt nye, og at de konkrete effektene i form av rimelig betaling for kunstnerisk arbeid gjenstår å se. Her må Kulturdirektoratet hente inn nye erfaringer i sitt videre strategiarbeid. Likevel har disse landenes innføring av verdiprinsipper klar overføringsverdi til norske forhold. Oversendelsesnotatet sammenfatter erfaringene fra Irland, Nederland og Østerrike til en liste med punkter for å lykkes med innføringen av verdiprinsipper.

Kunstnernettverket stiller seg bak denne oppsummeringen, og vil særlig trekke fram nødvendigheten av god forankring i sektoren, oppfølging med konkrete verktøy og virkemidler, og budsjettmessig prioritering. Vi støtter også Kulturdirektoratets anbefaling om at følg-eller-forklar-tilnærmingen legges til grunn når

WWW.KUNSTNERNETTVERKET.NO POST@KUNSTNERNETTVERKET.NO

institusjonene skal etterleve verdiprinsippene. Her har direktoratet et godt grunnlag i datainnsamlingen som allerede er satt i gang av institusjonenes nåværende honorarpraksis.

Føring for prinsippene

Overleveringsnotatet lister videre opp en rekke føring for avgrensning av verdiprinsippene – en slags prinsipper-for-prinsippene. Kunstnernettverket mener formuleringen i notatet er uklar her: Hva betyr det at føringene «ble etablert»? Vi legger til grunn at føringene skal gjelde for kunstnerne og institusjonene som skal ta dem i bruk. Særlig to av føringene illustrerer presset mange kunstnere kan stå i når de inngår avtaler om betaling for kunstnerisk arbeid: at verdiprinsipper skal gjelde uavhengig av budsjetter og konjunkturer, og at verdiprinsipper i verste fall kan føre til at kulturtilbudet blir redusert.

Mange institusjoner og oppdragsgivere, også med statlig finansiering, er i dag underfinansierte. Dersom disse må kutte i sitt tilbud for å sikre rimelig honorar til kunstnere, er dette i tråd med verdiprinsipp nr. 3 og 4 (se under), om at rimelig betaling skal legges til grunn for budsjettering og at manglende betaling er skjult subsidiering av institusjoner. Kunstnernettverket støtter at slike føring legges til grunn. Som det står på side 89 i Kunstnarkår, er imidlertid maktubalanse den største utfordringen for rimelig betaling av kunstnerisk arbeid. I en forhandlingssituasjon er det institusjonen som har makt til å definere hva som er mulig innenfor «trange budsjetterammer», og hvordan dette påvirker kulturtilbudet. Kunstnere på sin side arbeider gjerne i årevis med å utvikle sine verk, og er avhengige av oppdrag for å sikre økonomi og fortsatt kunstnerisk praksis.

For å veie opp for maktubalansen som kan oppstå av føringene, foreslår Kunstnernettverket at et nytt punkt 7 legges til på listen:

- Størst mulig transparens og åpenhet mellom oppdragsgiver og kunstner om budsjettering og praksis for betaling er en forutsetning for verdiprinsippenes legitimitet.

Å finne gode mekanismer for transparens – og for øremerking av midler til betaling av kunstnere – må være viktige mål for Kulturdirektoratets videre arbeid med strategien for prinsippene.

Om de faktiske verdiprinsippene

Kunstnernettverket stiller seg bak forslaget til verdiprinsipper for rimelig betaling av kunstnerisk arbeid. Vi er glade for at verdien av kunst for samfunnet er klart uttrykt i første prinsipp, og det er særlig viktig at referansegruppen har blitt enige om følgende:

- At beste praksis og etablerte standarder skal tilstrebes. Her finnes gode eksempler å ta av, og kunstnerorganisasjonene kan være en ressurs i det videre arbeidet med kunnskapsinnhenting og tilgjengeliggjøring.
- At gratisarbeid er skjult subsidiering og at betaling skal gjenspeile helheten i det kunstnere bidrar med.
- At rimelig betaling legges til grunn for budsjettering, og at dette gjelder offentlig finansiering.
- At avtaler om betaling for arbeid skal avspeile partenes reelle tilknytningsform.
- At det er oppdragsgivers ansvar at også andre samarbeidspartnere i et prosjekt følger prinsippene.

Til punkt 5. om kontraktsinngåelse må følgende setning legges til: «Kontrakt skal inngås før kunstnerens arbeid starter.» Her viser vi igjen til den rådende maktubalansen på kunstfeltene. At en kontrakt legges fram i siste liten, skaper stor usikkerhet for kunstneren og øker sannsynligheten for dårligere betingelser.

Videre ARBEID: STRATEGI FOR GJENNOMFØRING

Det viktigste arbeidet med verdiprinsippene gjenstår: å lage en strategi for å konkretisere og sette prinsippene ut i livet. At mange kunstnere har lav og usikker inntekt, og at manglende honorering er en viktig årsak til det, har vært kjent i lang tid og er påpekt i en lang rekke innspill og høringer fra kunstnerorganisasjonene til staten. Det samme er årevis med underfinansiering av institusjoner og støtteordninger. Alt tilsier derfor at innføring av allmenne prinsipper ikke er nok. For å nå regjeringens mål om rimelig betaling for kunstnerisk arbeid trengs forpliktende avtaler mellom staten, kunstnere og oppdragsgivere, tilpasset hvert enkelt kunstfelt.

Disse avtalene må lages på samme måte som verdiprinsippene – gjennom dialog, medvirkning og forankring – og følges opp med friske midler. Hvis ikke, risikerer vi at prinsippene blir stående uten reelt innhold, eller enda verre: at de blir brukt til å legitimere status quo, ved at partene kan vise til at de har tatt sin del av ansvaret ved å stille seg bak prinsippene, og at problemet dermed er løst. I en slik situasjon vil kunstnerne bli sittende igjen som tapende part etter å ha investert mye tid i å bidra til å utforme allmenne verdiprinsipper. Dette kan bidra til å svekke legitimiteten til eksisterende institusjoner og støtteordninger, og dermed til norsk kulturpolitikk. Allmenne prinsipper kan altså ikke erstatte felt-spesifikke avtaler for betaling finansiert med friske midler. Vi er derfor glade for at høringsnotatet sier eksplisitt at prinsippene må videreutvikles slik at «nødvendige tilpasninger for det enkelte kunstfeltet kan gjøres på en god måte».

I det videre arbeidet må Kulturdirektoratet finne virkemidler for å ansvarliggjøre institusjoner og andre oppdragsgivere, men også anerkjenne at finansiering kan være en begrensning for dem, og belønne dem som faktisk prioriterer å gi rimelig betalte oppdrag til kunstnere. Her er framveksten av kunstig intelligens en stor utfordring for rimelig betaling. Det siste året har brakt nok av eksempler på at institusjoner, tjenester og andre allerede tar i bruk verk generert med KI, og dermed unngår å betale kunstnere. I en slik konkurransesituasjon er det desto viktigere at oppdragene kunstnere faktisk får, blir ordentlig betalt.

Kulturdirektoratets videre informasjonsinnhenting må foregå minst like bredt som i utvalgsarbeidet til nå. Kunstnernettverket er derfor glade for at direktoratet ønsker kontakt med kunstnerorganisasjonene i det videre arbeidet. Det er viktig at kunnskapen «om praksis for bruk av kunst/fastsettelse av rimelig vederlag hos institusjoner, produksjonsselskap eller andre aktører» som det vises til i høringsnotatet, også bygger på *kunstneres* faktiske erfaringer. Det er vi som vet hvor skoen trykker.

Geir Egil Bergjord
Styreleder, Norske Billedkunstnere

Putte Helene Dal
Styreleder, Norske Kunsthåndverkere

Thale Fastvold
Styreleder, Forbundet Frie Fotografer

Lene Renneflott
Daglig leder, Grafill
(Foreningen for design, illustrasjon og visuell kommunikasjon)

Bjørn Vatne
Styreleder, Den norske Forfatterforening

Hilde Lyng
Foreningsleder, Norsk Oversetterforening

Alexander Løken
Styreleder, NBU
(Norske barne- og ungdomsbokforfattere)

Knut Olaf Sunde
Styreleder, Norsk Komponistforening

Jørgen Lorentzen
Fungerende generalsekretær, NFFO
(Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening)

Ellisiv Lindkvist
Forbundsleder, Dramatikerforbundet

Per Emil Grimstad
Forbundsleder, Norsk Skuespillerforbund

Marius Øvrebø-Engemoen
Daglig leder, Gramart

Ole Henrik Antonsen
Styreleder, NOPA
(Norsk forening for komponister og tekstforfattere)

WWW.KUNSTNERNETTVERKET.NO POST@KUNSTNERNETTVERKET.NO

NORSKE BILLEDKUNSTNERE | NORSKE KUNSTHÅNDVERKERE | FORBUNDET FRIE FOTOGRAFER | GRAFILL | DEN NORSKE FORFATTERFORENING | NORSKE BARNE- OG UNGDOMSBOKFORFATTERE
NORSKE DRAMATIKERES FORBUND | NORSK OVERSETTERFORENING | NORSK FAGLITTERÆR FORFATTER- OG OVERSETTERFORENING | CREO – FORBUNDET FOR KUNST OG KULTUR | GRAMART
NORSK KOMPONISTFORENING | NOPA – NORSK FORENING FOR KOMPONISTER OG TEKSTFORFATTERE | NORSK SKUESPILLERFORBUND | NORSK SCENEINSTRUKTØRFORENING
NORSKE DANSEKUNSTNERE | NORSK FILMFORBUND | NORSKE FILMREGISSØRER | NAVIO – NORSK AUDIOVISUELL OVERSETTERFORENING

Live Rosenvinge
Forbundsleder, Norske Dansekunstnere

Elisabeth Sjaastad
Forbundsleder, Norsk Filmforbund

Leiv Igor Devold
Forbundsleder, Norske Filmregissører

Morten Gottschalk
Styreleder, NAVIO
(Norsk audiovisuell oversetterforening)

Hans Henriksen
Leder, Regiforbundet

Geir Grønnestad
Nestleder, CREO – Forbundet for kunst og kultur